

УДК 347.736

DOI <https://doi.org/10.32782/yuv.v4.2023.12>**О. Ярмоленко,**кандидат юридичних наук,
докторант

Донецького державного університету внутрішніх справ

МІСЦЕ КРЕДИТОРІВ У СИСТЕМІ УЧАСНИКІВ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО

Актуальність дослідження.

Справи про банкрутство характеризуються цілим рядом особливостей, що суттєво відрізняє їх від справ позовного та наказного провадження. Однією з таких особливостей є специфічний суб'єктний склад – адже тільки у справах про банкрутство можна побачити таких учасників, як арбітражний керуючий, збори кредиторів, комітет кредиторів. Особливе місце у системі учасників провадження у справі про банкрутство займають кредитори. Їх по праву можна вважати на рівні із боржником центральними учасниками такої справи, адже кожен кредитор має особисту заінтересованість у результатах розгляду справи про банкрутство, від яких напряду залежить задоволення або незадоволення (аж до прощення) грошових вимог кредитора до боржника. Тому кредитори є одними з найактивніших учасників провадження у справі про банкрутство, які тісно взаємодіють як між собою, так і з іншими учасниками справи.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Актуальні питання теорії та практики конкурсного процесу завжди активно досліджуються українськими науковцями, серед яких необхідно відзначити: О. Беяневич, О. Бірюкова, А. Бутирського, І. Бутирську, О. Васьковського, Л. Грабован, Я. Левшину, В. Джуна, В. Дутку, С. Жукова, Ю. Кабенюк, Л. Ніколенко, Б. Полякова, Р. Полякова, П. Пригузу, В. Радзивілюк,

Т. Чубар та інших. Були здійснені і дослідження правового статусу кредиторів як учасників справи про банкрутство. Так, О. Латинін у 2012 році захистив дисертацію на тему «Правове регулювання захисту прав кредиторів у справі про неспроможність (банкрутство)», в якій спираючись на наукові дослідження вчених-правознавців, аналізуючи сучасне українське і зарубіжне законодавство про неспроможність та практику його застосування господарськими судами, запропоновано нове вирішення наукового завдання, яке полягало у розробленні теоретичних положень щодо захисту прав кредиторів у справах про неспроможність (банкрутство) та рекомендацій і пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання захисту прав кредиторів у відповідній сфері [1]. І. Бутирська у 2017 році захистила дисертацію на тему «Учасники провадження у справі про банкрутство», в якій в окремому підрозділі досліджено статус кредиторів та їх представницьких органів у справі про банкрутство, удосконалено аргументацію детермінованості правового статусу учасників справи про банкрутство, зокрема, кредиторів, поєднанням матеріально-правових та процесуально-правових підстав [2]. Дисертаційне дослідження Л. Грабован (2017 року) має назву «Погашення вимог кредиторів у процедурі банкрутства» та має на меті визначення організаційно-правових засад, порядку та способів погашення вимог

кредиторів в процедурі банкрутства [3]. Разом з тим, доводиться констатувати, що вказані дослідження здійснювалися ще за часів дії попереднього Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Після ж прийняття та набуття чинності Кодексом України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ) науковцями та практиками здійснювали дослідження окремих аспектів правового статусу кредиторів у справі про банкрутство, проте актуальним залишається визначення місця кредиторів у системі учасників провадження у справі про банкрутство у контексті оновленого законодавства.

Отже, **метою** статті є розкриття місця кредиторів у системі учасників провадження у справі про банкрутство та з'ясування особливостей взаємодії кредиторів з іншими учасниками справи.

Основні результати дослідження. У преамбулі КУзПБ вказано: «Цей Кодекс встановлює умови та порядок відновлення платоспроможності боржника – юридичної особи або визнання його банкрутом з метою задоволення вимог кредиторів, а також відновлення платоспроможності фізичної особи» [4]. Тобто вже преамбула КУзПБ вказує на задоволення вимог кредиторів як одне із ключових завдань процедури банкрутства.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду у постанові від 23 грудня 2021 року у справі № 924/1155/18 вказав, що провадження у справі про банкрутство є самостійним видом судового провадження і характеризується особливим процесуальним порядком розгляду справ, специфічністю цілей і завдань, особливим суб'єктним складом, тривалістю судового провадження, які істотно відрізняють це провадження від позовного. Застосування судами законодавства про банкрутство зобов'язує суди відповідно

до ч. 1 ст. 3 Господарського процесуального кодексу України також використовувати відображені у нормах цього законодавства особливі принципи інституту неплатоспроможності для забезпечення *мети законодавства про банкрутство – якнайповнішого задоволення вимог кредиторів боржника* (виділено автором) [5].

А. Бутирський та Л. Ніколенко констатують, що спрямованість справи про банкрутство залежить від того, хто ініціює справу про банкрутство (кредитор або боржник). Більшість справ ініціюється кредиторами та використовується ними як один із механізмів погашення їхніх вимог до боржника, як альтернатива виконавчому провадженню [6, с. 27]. Л. Грабован вважає очевидним те, що від того, яким чином визначено статус кредиторів у справі про банкрутство, якими правами та обов'язками вони наділені, як ефективно вони можуть ними користуватися, залежить досягнення основної мети конкурсного провадження – задоволення/погашення вимог кредиторів [7, с. 52].

Таким чином, і законодавець у преамбулі КУзПБ, і правозастосувачі вказують на задоволення вимог кредиторів як пріоритетне завдання законодавства про банкрутство. Тому важливим є належне правове регулювання як статусу самих кредиторів у справі про банкрутство, так і регламентація алгоритму взаємодії кредиторів з іншими учасниками такої справи та вироблення ефективних механізмів реагування кредиторів на недобросовісну поведінку інших учасників процедур банкрутства.

Учасники у справі про банкрутство (неплатоспроможність) відповідно до ст. 1 КУзПБ – це сторони, арбітражний керуючий, державний орган з питань банкрутства, інші учасники справи про банкрутство, щодо прав або обов'язків яких існує спір, а також у випадках, передбачених цим Кодексом, Фонд державного майна України, Національна комісія

можного суб'єкта виступає фізична особа-підприємець – то уже виключно сам боржник [11, с. 94]. Можливо, з метою урівноваження прав кредиторів та боржників, законодавцю дійсно слід переглянути свої підходи до правового регулювання неплатоспроможності фізичних осіб – підприємців та наблизити таке регулювання ближче до правового регулювання банкрутства юридичних осіб.

Після відкриття провадження у справі про банкрутство кредитори, діючи з метою задоволення своїх грошових вимог до боржника, уже повинні зважати на права та інтереси інших кредиторів цього боржника. Така взаємодія кредиторів у справі про банкрутство здійснюється через представницькі органи – збори та комітет кредиторів. Проте і тут часто можна побачити протистояння, оскільки природнім є бажання кожного кредитора отримати якомога більшу владу над справою про банкрутство і, як наслідок, – якомога більше задоволення своїх вимог. У такій взаємодії між кредиторами важливим є дотримання засад справедливості та законності і недопущення зловживання правами.

Так, щодо комітету кредиторів Т. Біла вказує, що надання комітету кредиторів достатньо великого обсягу повноважень без визначення кола обов'язків представницького органу всіх кредиторів створює умови для систематичного порушення з боку недобросовісних кредиторів принципу неприпустимості зловживання правом, а чинне українське законодавство фактично не визначає будь-яку відповідальність кредитора за зловживання суб'єктивними (не процесуальними) правами [12, с. 25].

Ще один учасник, без якого не обходиться практично кожна справа про банкрутство, – це арбітражний керуючий. Він покликаний урівноважувати у справі інтереси боржника та кредиторів та не може діяти в інтересах окремого учасника справи.

З приводу ролі арбітражного керуючого у справі про банкрутство та його взаємодії з кредиторами, слід погодитися з позицією Ю. Кабенюк, яка зазначає, що арбітражне управління відіграє важливу роль у процедурі банкрутства з огляду на ті завдання, які воно покликане вирішити, завдяки належній його реалізації арбітражним керуючим. Його участь у справі про банкрутство (неплатоспроможність) безпосередньо виявляється у тісних взаємозв'язках із іншими учасниками такого провадження. Ключову роль при цьому відіграє призначення та відсторонення арбітражного керуючого, а також можливий вплив на його діяльність і контроль за нею з боку господарського суду та кредиторів [13, с. 72]. Надання кредиторам права оскаржувати дії та бездіяльність арбітражного керуючого, як і права ініціювати питання щодо його відсторонення, – це також прояв забезпечення балансу інтересів кредиторів та інших учасників справи про банкрутство.

Крім того, однією з особливостей провадження у справі про банкрутство є концентрація всіх спорів, стороною в яких є боржник, у межах справи про банкрутство [14, с. 23]. У зв'язку з цим до участі у справі про банкрутство (в широкому значенні цього слова) можуть бути залучені найрізноманітніші учасники – учасники так званих «міні-проваджень» у справі про банкрутство. Це ті особи, які хоч і не є учасниками основної справи про банкрутство, проте мають певні майнові спори з боржником, які розглядаються у відокремленому провадженні у межах справи про банкрутство. З такими учасниками кредитори також можуть взаємодіяти, оскільки кредитори як учасники загальної справи про банкрутство можуть брати участь у відокремлених провадженнях, висловлювати в них свої заперечення та оскаржувати процесуальні акти, прийняті за результатами розгляду таких справ.

господарський суд, боржник, арбітражний керуючий.

Iarmolenko O. Place of creditors in the system of participants in bankruptcy proceedings

Creditors occupy a special place in the system of participants in bankruptcy proceedings. By right, they can be considered on an equal footing with the debtor as the central participants in such a case, because each creditor has a personal interest in the results of the bankruptcy proceedings, on which the satisfaction or dissatisfaction (up to forgiveness) of the creditor's monetary claims to the debtor directly depends.

The purpose of the article is to reveal the place of creditors in the system of participants in bankruptcy proceedings and to clarify the peculiarities of the interaction of creditors with other participants in the case.

Peculiarities of legal regulation of the place of creditors in the system of participants in bankruptcy proceedings have been studied. The practice of the Supreme Court was analyzed in terms of the role of creditors in the bankruptcy case and their interaction with other participants in the case.

The author emphasized that meeting creditors' demands is a priority task of bankruptcy legislation. It is argued that proper legal regulation of both the status of the creditors themselves in the bankruptcy case, as well as the regulation of the algorithm of interaction of creditors with other participants in such a case and the development of effective mechanisms for creditors' response to the unscrupulous behavior of other participants in bankruptcy procedures are important. It is emphasized that the debtor and creditors in a bankruptcy case are always parties pursuing opposite goals: the debtor seeks to write off as much of the debt

as possible, and the creditors want to receive the maximum possible satisfaction of their claims. Taking this into account, the legislator seeks to regulate the bankruptcy procedure in such a way as to equally ensure the rights and interests of both creditors and the debtor. It is argued that in the interaction of creditors, it is important to observe the principles of justice and legality and to prevent abuse of rights. It is substantiated that granting creditors the right to challenge the actions and inactions of the arbitration administrator, as well as the right to initiate issues regarding his removal, is a manifestation of ensuring the balance of interests of creditors and other participants in the bankruptcy case.

Key words: bankruptcy, insolvency, creditors, commercial court, debtor, arbitration administrator.

Література

1. Латинін О. А. Правове регулювання захисту прав кредиторів у справі про неспроможність (банкрутство) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.04 – господарське право; господарсько-процесуальне право / Нац. ун-т «Юридична акад. України ім. Я. Мудрого». Х., 2012. 20 с.
2. Бутирська І. А. Учасники провадження у справі про банкрутство : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2017. 204 с.
3. Грабован Л. І. Погашення вимог кредиторів у процедурі банкрутства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. 247 с.
4. Кодекс України з процедур банкрутства : Закон України від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. № 19. Ст. 74.
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 23 грудня 2021 року у справі № 924/1155/18. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reestr.court.gov.ua/Review/103836919> (дата звернення: 15.10.2023).

6. Бутирський А. А., Ніколенко Л. М. Виплата винагороди арбітражному керуючому у справі про банкрутство: теоретичні і практичні проблеми. *Економіка та право*. 2021. № 2. С. 25–32.

7. Грабован Л. Правовий статус кредиторів за Кодексом України з процедур банкрутства. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 10. С. 52–60.

8. Бутирський А. А. Значення інституту банкрутства для економічних відносин в Україні. *Матеріали круглого столу «Перші наукові читання пам'яті академіка В. К. Мамутова»* (8 лютого 2019 р., м. Київ). 2019. С. 23–27.

9. Постанова Верховного Суду у складі суддів палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 22 вересня 2021 року у справі № 911/2043/20. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100456027> (дата звернення: 13.10.2023).

10. Васьковський О. Справи про банкрутство: важливі правові позиції Верховного Суду. Офіційний веб-сайт Вер-

ховного Суду. 19 квітня 2023 року. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/zmi/1411263/> (дата звернення: 13.10.2023).

11. Бутирська І. А. Банкрутство фізичних осіб: проблеми теорії та практики. *Економіка та право*. 2021. № 1. С. 89–95.

12. Біла Т. Комітет кредиторів: обсяг повноважень та проблема невизначеності обов'язків як учасника провадження у справі про банкрутство. *Збірка наукових статей та судової практики Верховного Суду щодо застосування Кодексу України з процедур банкрутства / за загальною редакцією д.ю.н., судді Верховного Суду С. В. Жукова*. Київ : Алерта, 2021. С. 20–27.

13. Кабенюк Ю. Участь арбітражного керуючого у справі про банкрутство (неплатоспроможність). *Право України*. 2021. № 4. С. 71–83.

14. Ніколенко Л. М., Федоренко Ю. С. Процесуальна форма розгляду відокремлених проваджень у справі про банкрутство. *Правовий часопис Донбасу*. 2023. № 1. С. 22–26.

